

การออกแบบสื่อการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มพื้นที่สื่อสารเรื่องเพศเชิงบวก เรียนเพื่อรู้ ดูแล้วทำได้

ถอดสูตรความสำเร็จเพื่อการสร้างชุมชนสุขภาวะทางเพศ
เหมาะสำหรับการพัฒนาเครื่องมือ
เพื่อการเรียนรู้เรื่องเพศด้วยการใช้สื่อชนิดต่างๆ

การออกแบบสื่อการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มพื้นที่สื่อสารเรื่องเพศเชิงบวก

เรียนเพื่อรู้ ดูแล้วทำได้

ถอดสูตรความสำเร็จเพื่อการสร้างชุมชนสุขภาวะทางเพศ

พิมพ์ครั้งที่ 1	มีนาคม 2562
จำนวนพิมพ์	500 เล่ม
พิมพ์ที่	บริษัทซัคเซสพับลิเคชัน จำกัด
คณะทำงาน	ผศ.ดร.กนกวรรณ ธราวรรณ ปิยภา เมืองแมน ปัทมาพร พูนมีทรัพย์ ชลธยา ทรงรูป อุไรรัตน์ หน้าใหญ่ นันทิยา คาทาสี วรรณภา เวณุอาธร กษมา สัตยาหุรักษ์ เพชรลัคดา แก้วจีน
บรรณาธิการ	มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.)
รูปเล่ม	
จัดพิมพ์โดย	

คำนำ

แผนงานสร้างเสริมสุขภาพะทางเพศ ดำเนินงานโดยมูลนิธิสร้างความสำเร็จ เรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.) ด้วยการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มุ่งให้ทุกคนมีชีวิตทางเพศที่เป็นสุขและปลอดภัยอย่างต่อเนื่อง และใช้การทำงานแบบมีส่วนร่วมและลงมือทำได้จริงของทุกคน จนสามารถสร้างพื้นที่ต้นแบบชุมชนสุขภาพะทางเพศจำนวน 12 พื้นที่ ใน 9 จังหวัด คือ เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน พะเยา ลำพูน มหาสารคาม กาศสินธุ์ นครราชสีมา และสงขลา จนเกิดเป็นหนังสือชุด "เรียนเพื่อรู้ คุณแล้วทำได้"

ทั้ง 12 เรื่องเป็นการขับเคลื่อนงานสุขภาพะทางเพศในชุมชนที่แตกต่างกัน ตามสภาพสังคม วัฒนธรรม และกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในชุมชน ที่สำคัญ ทั้ง 12 พื้นที่นี้ ทีมทำงานผ่านการอบรมหลักสูตรเกี่ยวกับการปรับฐานคิดมุมมอง "เรื่องเพศเชิงบวก" มาแล้ว ซึ่งเป็นเรื่องจำเป็นลำดับแรกของการทำงานในการสร้างให้เกิด "ผู้นำการเปลี่ยนแปลง" โดยการมีส่วนร่วมของคนในระดับต่างๆ ตามแบบ "โมเดลเชิงนิเวศวิทยา"

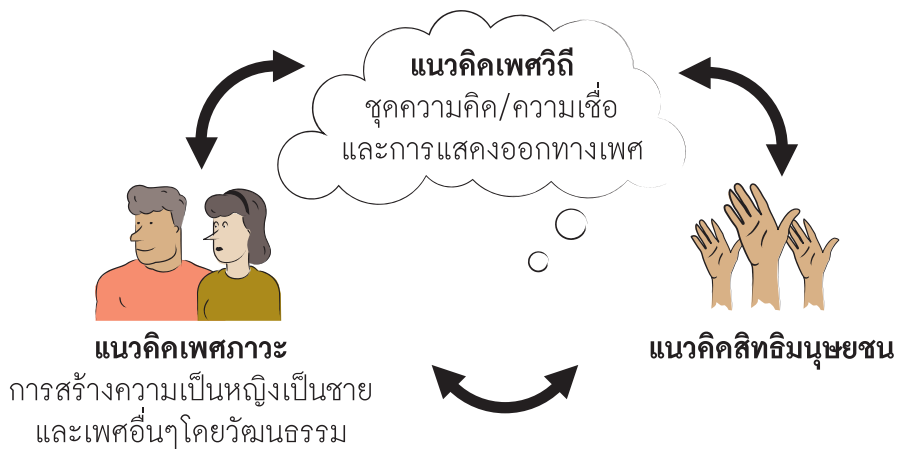
ท้ายนี้ ผู้จัดหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือชุด "เรียนเพื่อรู้ คุณแล้วทำได้" จะเป็นประโยชน์และสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานสร้างเสริมสุขภาพะทางเพศได้ไม่มากนักน้อย

มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.)

ความสำคัญของแนวคิด “เรื่องเพศเชิงบวก”

เพื่อให้เกิด "ชุมชนต้นแบบสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ" คนทำงานควรมีความเข้าใจตรงกันถึงการสื่อสาร "เรื่องเพศเชิงบวก" ว่า

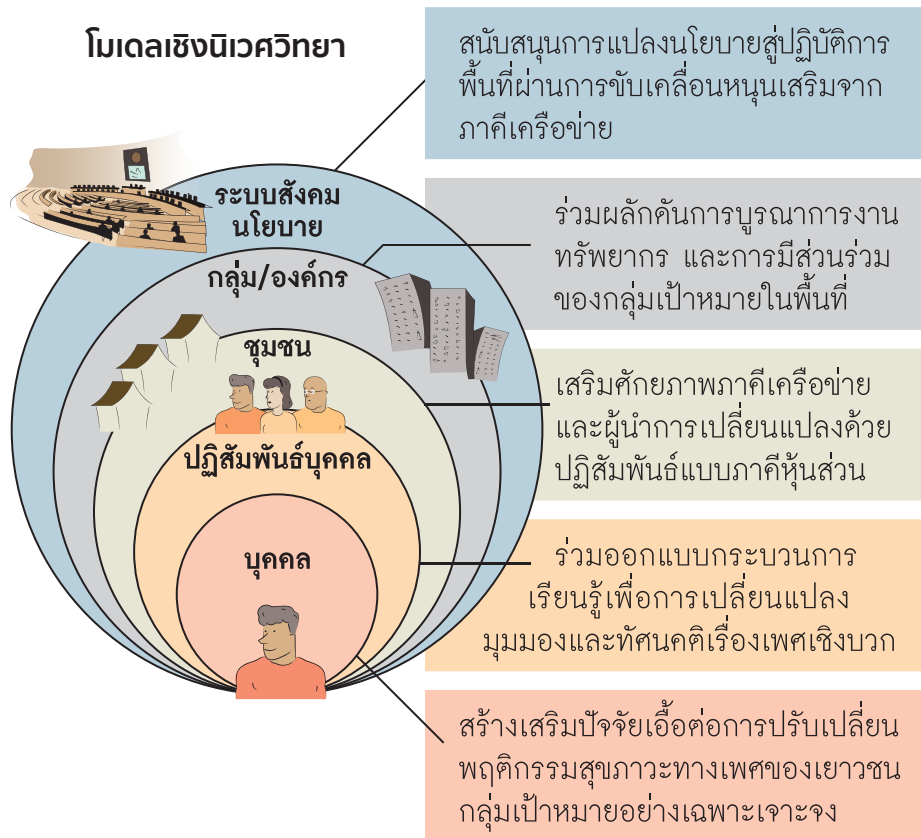
- เรื่องเพศ ไม่ใช่แค่เรื่องเพศสัมพันธ์ แต่ยังมีมิติด้านสุขภาพ ทัศนคติ รวมถึงทักษะการใช้ชีวิตที่จำเป็นต้องเรียนรู้ให้เหมาะสมกับช่วงวัย
- เรื่องเพศไม่ใช่เรื่องส่วนตัว หรือเรื่องของคนในครอบครัว แต่เป็นเรื่องของทุกคนในชุมชนที่ต้องเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมรอบให้เป็นสังคมที่ทุกคนมีชีวิตเป็นสุขและปลอดภัย
- การพูดคุยเรื่องเพศ ใช้การชี้ให้เห็นประโยชน์ ไม่ใช่การบังคับข่มขู่ซึ่งอาจนำไปสู่การทำหาย ค่อต้าน
- ผู้ที่ประสบปัญหาไม่ใช่ "ตัวปัญหา" แต่คือคนที่ "กำลังเผชิญปัญหา"

รู้จัก เข้าใจโมเดลเชิงนิเวศวิทยา กับการสร้าง “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง”

โมเดลเชิงนิเวศวิทยา เป็นโมเดลที่เน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ด้วยการจัดระบบตั้งแต่ระบบสังคมจนถึงระดับบุคคลให้มีความรู้ในเรื่องการดูแลสุขภาพตนเองและมีทัศนคติที่ดีในเรื่องเพศ

ในการทำงานสร้าง “ชุมชนต้นแบบสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ” จำเป็นต้องทำงานกับคนทุกภาคส่วนทั้งระบบที่อยู่ในชุมชน เพื่อให้เกิด “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง” ในทุกระดับ

“ผู้นำการเปลี่ยนแปลง” เพื่อนร่วมทางคนสำคัญ ในการสร้าง “ชุมชนต้นแบบ”

ผู้นำการเปลี่ยนแปลง เหมือน “นักจัดการเชิงกลยุทธ์” ทำหน้าที่ประสานบริหารจัดการภาคีเครือข่าย ออกแบบกิจกรรม กระบวนการทำงานให้เฉพาะเจาะจงกับกลุ่มเป้าหมาย ขับเคลื่อนและผลักดันแผนปฏิบัติการ รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมายตามแผนการดำเนินงาน โดยใช้กระบวนการทำงานอย่างมีส่วนร่วมกับภาคีหุ้นส่วน 3 ระดับ คือ

- 1. ภาคียุทธศาสตร์** คือ ผู้กำหนดนโยบาย สนับสนุน เอื้อทรัพยากรคนงบประมาณให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่อง รวมถึงบอกต่อการทำงานให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย เพื่อขยายผลการทำงานให้กว้างขวางขึ้น
- 2. ภาคีสับสนุน** คือ ผู้สนับสนุนทรัพยากรด้านคน วิชาการ เปิดพื้นที่อนุมัติให้มีการดำเนินงานในชุมชนได้ รวมถึงเป็นคนที่มีชุมชนยอมรับนับถือ
- 3. ภาคิปฏิบัติการ** คือ ผู้จัดบริการให้ความช่วยเหลือเยาวชนทุกด้าน สามารถเข้าถึงเยาวชน มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะคิ พฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย

คุณสมบัติที่จำเป็นของ “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง”

มีความรู้รอบคาน
เรื่องเพศ

มีทักษะคิวิเคราะห์รากเหง้า
เชิงวัฒนธรรมและเชิงโครงสร้าง
ทางสังคม ซึ่งเป็นเป็นปัญหา
ท้องวยรุ่น

มีทัศนคติเรื่องเพศ
เชิงบวก

มีทักษะการทำงาน
กับภาคีอย่างมีส่วนร่วม

มีทักษะสื่อสารเชิงบวก

มีทักษะออกแบบกระบวนการ
เรียนรู้เพื่อสร้างการ
เปลี่ยนแปลง

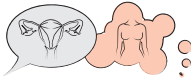
“ผู้นำการเปลี่ยนแปลง” สร้างได้ด้วยวัฒนธรรมการทำงาน 7 ด้าน

1. **กำหนดวิสัยทัศน์ร่วม** มีเป้าหมายตรงกัน มีความเข้าใจหลักการแนวทาง และกระบวนการทำงานให้ถึงเป้าหมายร่วมกัน

2. **เปิดโอกาสและกระตุ้นให้พัฒนาวัตกรรม**
โดยดึงศักยภาพคนทำงานให้ได้ทดลองอย่างอิสระ เพื่อสะท้อนผลการเรียนรู้มาสู่การปรับปรุงงานได้อย่างเต็มที่

3. **เข้าใจเรื่องเพศเชิงบวก**

ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงหรือประสบการณ์จากการจำลองสถานการณ์ในสังคม

4. **เสริมทักษะและเพิ่มพูนความรู้ด้านต่างๆ** สนับสนุนให้เข้าร่วมการอบรมเพื่อขยายมุมมองและทักษะในการทำงาน และให้โอกาสได้ร่วมประชุมระดับชาติและนานาชาติ

5. **จัดเวทีแลกเปลี่ยนแบบเสริมพลังใจ**

โดยใช้เวทีถกคบทเรียนเป็นระยะ ให้เกิดมุมมองที่หลากหลาย เติบโตประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน ชุมชน และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ให้ภาคีได้เรียนรู้ และมีแนวทางปรับปรุงการทำงาน

6. **ใช้การเชื่อมโยงกับภาคีที่หลากหลาย** ผ่านการนำเสนอผลงานในเวทีประชุมต่างๆ เพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์กับคนจากต่างพื้นที่

3 กลยุทธ์สำคัญ สำหรับ “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง”

- การจัดการกลไกภาคี
- การจัดบริการที่หลากหลาย
- การพัฒนาทักษะ

การออกแบบสื่อการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มพื้นที่สื่อสารเรื่องเพศเชิงบวก

โครงการสื่อ สนุก สุขภาวะ เพิ่มพื้นที่สื่อสารเรื่องเพศเชิงบวก ในชุมชน จ.นครราชสีมา โดยกลุ่มไม้ขีดไฟ

พื้นที่โครงการ : ต.ชนงพระ, หนองน้ำแดง, หนองสาหร่าย, ปากช่อง, อ.ปากช่อง
จ.นครราชสีมา

กลยุทธ์หลักที่ใช้ : จัดบริการหลากหลาย โดยใช้พื้นที่สื่อสารเรื่องเพศเชิงบวกในชุมชน

กลุ่มไม้ขีดไฟ มีประสบการณ์ด้านการทำงานกับเด็กและเยาวชนตามสิทธิเด็ก โดยใช้กระบวนการสร้างทักษะชีวิตควบคู่ไปกับการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษามานานกว่า 2 ทศวรรษ ผ่านเครื่องมือสื่อสุขภาวะทางเพศที่กระตุ้นการเรียนรู้และเสริมทักษะชีวิตให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก

การดำเนินงานโครงการครั้งนี้ กลุ่มไม้ขีดไฟ จึงใช้ความถนัดด้านการออกแบบสื่อสร้างเสริมทักษะการเรียนรู้ที่เป็น "เครื่องมือที่มีชีวิตด้วยตัวเอง" คือ ชุดการ์ดเกม เพื่อเปิดพื้นที่สื่อสารเรื่องเพศเชิงบวกออกสู่พื้นที่สาธารณะมากขึ้น เพิ่มภาคีในการทำงานเพื่อสร้างกิจกรรมสร้างสรรค์ให้แก่เด็กและครอบครัวอันจะส่งผลให้เด็ก เยาวชน และชุมชน สามารถเข้าถึง และเท่าทันความรู้ ข้อมูลบริการ สุขภาวะทางเพศ ผ่านสื่อที่ออกแบบอย่างมีส่วนร่วมโดยเด็กและเยาวชน

3 ขั้นตอนสำคัญในพัฒนาชุดการ์ดเกม เพื่อสื่อสารเรื่องเพศ

ชุดการ์ดเกมซึ่งประกอบด้วย 4 เกม ได้แก่ เกมจับคู่ภาพ เกม Gender เกมท้องแล้วไปไหน และเกม Twenty Sperm ที่กลุ่มไม้ขีดไฟพัฒนาขึ้นมา นั้นสามารถใช้เป็นเครื่องมือเปิดการพูดคุย สื่อสารเรื่องเพศเชิงบวก ประเมินความรู้ ความเข้าใจเรื่องเพศเบื้องต้น รวมถึงกระตุ้นทักษะการเรียนรู้ให้เยาวชนจากปฏิสัมพันธ์ร่างกาย สมอบที่เชื่อมโยงทักษะชีวิตและพัฒนาการเด็กตามช่วงวัยได้ โดยมีกระบวนการทำงานเพื่อพัฒนาสื่อ ดังนี้

- จัดให้มีการรับฟังสถานการณ์ปัญหาและแนวคิดเรื่องสุขภาวะทางเพศ เพื่อนำไปพัฒนาเป็นสื่อต้นแบบที่เหมาะสมกับวัยของผู้เล่น

- คัดเลือก ออกแบบ รูปแบบเกมที่เล่นแล้วสนุก ภูมิใจวัยรุ่น โดยเด็กเป็นผู้ออกแบบ

- เมื่อได้ต้นแบบสื่อแล้ว จัดประชุมกลุ่มย่อยรับฟังความคิดเห็น คำนึงเนื้อหา รูปแบบ วิธีการสร้างการเรียนรู้เรื่องเพศ จากกลุ่มเด็ก กลุ่มครู ผู้บริการ กลุ่มผู้ประกอบการ รพ.สต. รพ. และ อปท.

- ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ และทดสอบกับกลุ่มเป้าหมายอีกครั้ง

บทบาทของภาคีเครือข่าย ในการพัฒนาสื่อเกมเพื่อสื่อสารเรื่องเพศ

นักเรียนและครอบครัว

- ร่วมออกแบบเนื้อหาเรื่องเพศเชิงบวกที่จะสื่อสารถึงเพื่อน
- ร่วมออกแบบกิจกรรมในการส่งต่อสื่อที่ผลิตแล้วให้ถึงเพื่อนๆ
- ร่วมพัฒนาสื่อการ์ดเกม และให้ข้อเสนอแนะสำหรับนำไปใช้ได้จริง

บุคลากรด้านการศึกษา (ผู้บริหารโรงเรียน ครูแกนนำ)

- สนับสนุนการทำงานพัฒนาเครื่องมือสร้างทักษะการเรียนรู้
ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศตามช่วงวัย

หน่วยงานในท้องถิ่น (อสม. อบต. รพสต. รพ. แกนนำพ่อแม่ผู้ปกครอง)

- ส่งเสริมการใช้สื่อเรื่องเพศกับบุคลากรในสังกัดที่เกี่ยวข้องกับ
การสื่อสารสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศในชุมชน
- สนับสนุนการทำงานพัฒนาเด็กและครอบครัวเชิงรุกในชุมชน
และเชื่อมประสานการทำงานส่งต่อเยาวชน

- หนุนเสริมและสนับสนุนข้อมูลความรู้ เนื้อหาในการผลิตสื่อ
ให้เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย
- ร่วมกระจายสื่อสู่พื้นที่ทำงาน ให้ถึงมือวัยรุ่น

หน่วยบริการสุขภาพและสังคม (พมจ. บ้านพักฉุกเฉิน)

- รับเรื่องส่งต่อและให้ความช่วยเหลือกรณีพบกับ
เยาวชนที่เผชิญปัญหาสุขภาพทางเพศ

กลุ่มไม้ขีดไฟ

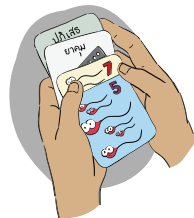
- ประสานงานหน่วยงานองค์กรภาคี และดำเนินงาน
ตามแผนปฏิบัติการ

- พัฒนากิจกรรมตามกรอบคิดประเด็นเรื่องเพศ

- จัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตกับ
เด็กและเยาวชน

- เผยแพร่เนื้อหาเรื่องสุขภาพทางเพศ ผ่านการ์ดเกม

ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้ทำงานได้สำเร็จ

การติดตามประเมินผลภายในของโครงการโดยทีมงานโครงการเอง ในลักษณะการเก็บบทเรียนและติดตามประเมินผลแบบมีส่วนร่วมของพนักงาน และภาคีฝ่ายต่างๆ โดยใช้การสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้รับสื่อ ผู้นำสื่อไปใช้ และแบบสอบถามที่ใช้การถาม-ตอบระหว่างดำเนินกิจกรรม การทำงานโดยการมีส่วนร่วมของเด็กทำให้เห็นความต้องการของเด็กและสิ่งที่เหมาะสมกับเด็ก

ความรู้และทักษะที่จำเป็น ในการออกแบบสื่อการเรียนรู้สำหรับคนทำงาน

- ความมุ่งมั่นและทัศนคติเชิงบวกต่อการทำงานสุภาพะทางเพศ

- หลักการ แนวคิด กระบวนการ ขั้นตอน การพัฒนาสื่อสร้างสรรค์อย่างมีส่วนร่วม

- แนวคิดการออกแบบสื่อสร้างสรรค์เพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุภาพะทางเพศ

- การประสานความร่วมมือกับภาคี หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แวดล้อมตัวเด็กและเยาวชน เช่น ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน

- การมีวิทยากรกระบวนการจัดการเรียนรู้

- วิธีการผลิตสื่อการ์ดเกมที่เหมาะสมกับพัฒนาการและความต้องการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในโรงเรียน และในชุมชน

“

การที่กลุ่มไม้ขีดไฟใช้ชุดสื่อที่มีเนื้อหาด้านสุขภาพทางเพศ เป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้ และทำงานร่วมกับภาคส่วนต่างๆ เพราะพบว่านักเรียนยังขาดแหล่งข้อมูลความรู้ เข้าไม่ถึงอุปกรณ์การคุมกำเนิด และบรรยากาศแวดล้อมมีความสำคัญส่งผลต่อการสื่อสารเรื่องเพศ จึงได้พัฒนาสื่อเกมส์ขึ้นมาเพื่อเปิดพื้นที่สร้างสรรค์เรียนรู้ เรื่องสุขภาพทางเพศผ่านการเล่น

”

— บทเรียนการทำงาน —

หน่วยงานพื้นที่ :

กลุ่มไม้ขีดไฟ

ผู้จัดการโครงการ

สุมณฑา ปลื้มสูงเนิน

4 หมู่ 12 ต.ชนงพระ อ.ปากช่อง

จ.นครราชสีมา 30130

www.fai-dee.com

โทรศัพท์มือถือ : 081-4805-376

E-mail : achuthong@gmail.com

หน่วยงานหนุนเสริมพื้นที่ :

มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.)

86/58 โครงการวิชั่นสมาร์ทซีที ถนนนครินทร์

ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000

โทรศัพท์ : 02 525 4922-23

โทรสาร : 02 525 4938

หนังสือชุด "เรียนเพื่อรู้ คุณแล้วทำได้"

ถอดสูตรความสำเร็จการทำงาน

ของพื้นที่ต้นแบบชุมชนสุขภาวะทางเพศ ประกอบด้วย

1. เยาวชนรุ่นใหม่ นักสื่อสารเรื่องเพศ (เชียงใหม่)
2. อสม. นักสื่อสารสุขภาวะทางเพศแห่งชุมชนชาติพันธุ์ (เชียงใหม่)
3. แนวทางการทำงานกลไกตำบลสุขภาวะทางเพศ (เชียงใหม่)
4. บริการที่เป็นมิตรแบบเสริมพลังแม่วัยรุ่น (เชียงใหม่)
5. กศน. พุดเรื่องเพศอย่างปลอดภัย (เชียงใหม่)
6. สร้างนักวิจัยชุมชน ร่วมแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วม (แม่ฮ่องสอน)
7. พื้นที่เรียนรู้เรื่องสุขภาวะทางเพศในสถานประกอบการ (ลำพูน)
8. กลไกแก้ปัญหาคาชาในชุมชน (พะเยา)
9. พัฒนา อสม. สู่อุปการเป็นนักจัดการสุขภาวะทางเพศ (มหาสารคาม)
10. การออกแบบสื่อเรียนรู้ เพื่อเพิ่มพื้นที่สื่อสารเรื่องเพศเชิงบวก (นครราชสีมา)
11. กลไกประสานแหล่งเรียนรู้และระบบส่งต่อในชุมชน (กาฬสินธุ์)
12. โรงเรียนประถมต้นแบบสุขภาวะทางเพศ (สงขลา)

